

Limes – 2016

*A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve*

*Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II*

*Scholarly Annual
of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute*

ISSN 2411-4081

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

LIMES

Науковий вісник
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

2016
Том ІІІ

Берегово – Ужгород
2016

УДК 001.89
ББК 72.4
L74

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 4 від 31.08.2016 р.)*

„LIMES” засновано у 2014 році та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20762-10562Р від 08.05.2014 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Ільдико Орос, кандидат педагогічних наук, ректор ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ (головний редактор);
Іштван Керестень, кандидат педагогічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Роберт Бачо, кандидат економічних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ;
Ернест Іванчо, кандидат медичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

Відповідальний за випуск:

Василь Брензович, кандидат історичних наук, доцент ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ.

L74 LIMES : наук. вісн. Закарпат. угор. ін-ту ім. Ф. Ракоці ІІ = A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tudományos évkönyve / М-во освіти і науки України, Закарпат. угор. ін-т ім. Ф. Ракоці ІІ = Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola; редкол. : I. Орос (голов. ред.) [та ін.] = szerk. biz.: dr. Orosz I. (főszerkesztő) [és mások]. – Ужгород : Вид-во «РІК-У» = Ungvár : «RIK-U» Kiadó, 2016. - Том III = III. évf. - 320 с. : іл. + табл. + діаграми. – Текст угор., укр. та англ. мовами.

У «Limes» публікуються наукові статті викладачів та студентів Закарпатського угорського інституту ім. Ф.Ракоці ІІ, а також дослідження українських та іноземних вчених угорською, українською та англійською мовами. Видання об'єднує праці з економіки, біології, туризму, історії та суспільствознавства.

УДК 001.89

ББК 72.7

ISSN 2411-4081

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

LIMES

A II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
tudományos évkönyve

2016
III. évfolyam

Beregszász – Ungvár
2016

*Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2016.08.31., 4. számú jegyzőkönyv).*

A „LIMES” 2014-ben alapított és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg.

**Nyomtatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20762-10562P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2014.05.08-án.**

SZERKESZTÉS:

dr. **Orosz Ildikó**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, rektor, II. RFKMF;
dr. **Keresztény István**, a pedagógiai tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Bacsó Róbert**, a közgazdasági tudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF;
dr. **Iváncsó Ernő**, az orvostudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A KIADÁSÉRT FELEL:

dr. **Brenzovics László**, a történelemtudományok kandidátusa, docens, II. RFKMF.

A *LIMES* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárainak, hallgatóinak munkáit, valamint ukrainai és külföldi tudósok magyar, ukrán és angol nyelvű tanulmányait adja közre. Jelen kötet a közgazdaságtan, biológia, turizmus, valamint a történelem- és társadalomtudomány különböző területeit öleli fel.

A KÖTET TANULMÁNYAIBAN ELŐFORDULÓ ÁLLÍTÁSOKÉRT MINDEN ESETBEN A SZERZŐ FELEL.

TARTALOM

BACHO ROBERT: <i>The mechanism of pre-trial resolution of financial services consumers' disputes</i>	9
BARABÁSÉ DR. KÁRPÁTI DÓRA: <i>Tanulási attitűdök és a szervezeti magatartás változásai a mai fiatalok körében</i>	17
BÉRESNÉ DR. MÁRTHA BERNADETT, DR. DARABOS ÉVA: <i>A faktoring mint a magyar vállalkozások versenyképességnövelésének egyik lehetséges pénzügyi eszköze</i>	27
BILANICS ÁGNES: <i>Változások és új kihívások a következő vezetői generáció menedzsment oktatásában</i>	40
EGRI IMRE: <i>Ipari logisztikai parkok mint Kárpátalja lehetőségei</i>	48
FÁSI CSABA: <i>Magyarország közpénzügyi rendszerének hatályos jogszabályi alapjai</i>	62
HEGEDŰS LÁSZLÓ ZSIGMOND: <i>Élelmiszer-vásárlási szokások és szempontok a 14–18 éves korosztálynál</i>	72
Гончаренко Олена: <i>Сегрегація об'єктів бухгалтерського обліку в умовах реалізації теорії фінансового посередництва</i>	84
KASSAY JÁNOS: <i>A romániai LEADER-program tanulságai, a vidékfejlesztési rendszer kritikai megközelítése</i>	98
Когут Юлія, Когут Вікторія: <i>Сучасний розвиток фінансової системи України та перспективи її розвитку враховуючи міжнародний досвід</i>	110
LENTNER CSABA: <i>Nemzetközi és magyar közpénzügyi menedzsmentstratégiák a 2007-es válság után</i>	115
Лук'янець Олена: <i>Гармонізація звітності кредитних спілок в умовах запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності</i>	128
MAGURSZKA RITA: <i>Az infláció értelmezése és hatása napjainkra</i>	141
MAGYAR ZOLTÁN: <i>A vadászati turizmus trendjei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében</i>	150
Макарович Вікторія: <i>Риски факторингової діяльності: аналітичні аспекти</i>	156
MEGYESI CSILLA: <i>Economic, Entrepreneurial and HR Insights in Professional Training and Adult Education</i>	161
Орлов Ігор, Бачо Роберт: <i>Фактори впливу на розвиток малого бізнесу в Україні</i>	179

PATAKI GÁBOR: <i>Kárpátaljai vállalkozások helyzetértékelése a magyarlakta területek mentén</i>	184
SZAKÁL ZOLTÁN: <i>A Tokaj-hegyaljai desszertborok piaci elemzése – egy empirikus kutatás eredményeinek összefoglalása</i>	193
SZEMJON VIKTÓRIA: <i>Az ukrán adórendszer fejlődésének sajátosságai</i>	204
СОКОЛ ІВАН: <i>Соціально-економічний потенціал регіону як стратегічна складова регіональної конкурентоспроможності</i>	211
VARGA JÓZSEF–CSEH BALÁZS: <i>A magyarországi helyi pénzek működési mechanizmusa</i>	222
VIRÁG ATTILA: <i>Napjaink földgázimport diverzifikációs lehetőségei Kelet-Közép-Európában</i>	230
VNUKOVA NATÁLIA: <i>Ukrajnai képzési keretrendszer az új felsőoktatási törvény fényében</i>	239
Орлов Ігор: <i>Рецензія на монографію Пойди-Носик Н.Н., Бачо Р.Й., Щербан М.Д. «Регіональний розвиток кредитної кооперації в Україні»</i>	246
LENTNER CSABA: <i>Recenzió Bacsó Róbert Az ukrajnai bankon kívüli pénzügyi szolgáltatások piacainak szabályozása az európai integráció tükrében c. monográfiájáról</i>	249
	
MOLNÁR FERENC: <i>Az olmüti alkotmány kihirdetése az Ungvári kerületben (1849. november–december)</i>	251
	
IVETT SZOMBATI: <i>The role of the World Health Organization in the development of the international legal system and institutional development</i>	260
	
Ендре Дердь Бартфой, Еники Шаш: <i>Минуле, сьогодні та майбутнє оздоровчого туризму на Закарпатті</i>	269
NAGY ORSOLYA–GYURICZA LÁSZLÓ: <i>A turizmus és az identitás kapcsolata a kárpátaljai magyarság körében</i>	281
Товт Атілла: <i>Порівняння культурно-туристичного потенціалу Виноградівського та Воловецького Районів Закарпатської Області</i>	288
	
NAGY ISTVÁN: <i>A méhtenyésztés és méhegészségügy szerepének fontossága a méhészetekben</i>	296
	
BENEDEK VIKTÓRIA: <i>Migráció és külföldi munkavállalás a kárpátaljai magyar fiatalok körében</i>	303
	
ESEMÉNYNAPTÁR	314

MIGRÁCIÓ ÉS KÜLFÖLDI MUNKAVÁLLALÁS A KÁRPÁTALJAI MAGYAR FIATALOK KÖRÉBEN

BENEDEK VIKTÓRIA

Debreceni Egyetem, Természettudományi és Technológiai Kar, Geográfus MSc szak, hallgató
viktoriabenedek1@gmail.com

Napjainkra a migráció világméretűt öltött, általános jelenséggé vált, nap mint nap találkozhatunk a témával a televízióban, újságokban, írott és elektronikus médiában, így a vándorlás és az azzal járó fogalmak szinte mindenki számára ismertté váltak. Az egyik legnagyobb migrációt generáló tényező az országok egyenlőtlen gazdasági fejlettségében, a jelentős munkabérekülönbségekben nyilvánul meg. Már a rendszerváltás után megindult a poszt szocialista országokból a nyugati fejlettebb országokba történő elvándorlás. Ez alól nem kivétel Ukrajna sem. A vasfüggöny lehullását követően főként a nemzetiségek hagyták el Ukrajnát és telepedtek le anyaországukban, így jelentős volt az orosz, zsidó, magyar, lengyel nemzetiségű lakosság elvándorlása. Napjainkra azonban, a „méltóság forradalma” után (Федоренко, 2015), az azt követő kelet ukrajnai lázadások és a Krím megszállása miatt bekövetkezett gazdasági válság következtében, újabb kivándorlási hullám indult meg az országból, mely már a kisebbségek mellett az ukrán nemzetiségű lakosságot is nagymértékben érinti (Állami Statisztikai Hivatal 2015).

ABSTRACT

На сьогоднішній день міграційні процеси придбали всесвітній характер, кожного дня зустрічаємося з цією темою на телебаченні, в газетах, в письмовому та електронному форматі, тому всім відомі ті поняття, які відносяться до зміни місця проживання. Найбільшим генеруючим чинником являється відмінність країн за їх економічним розвитком, і виходячи з цього, різниця в розмірах заробітної плати. Після отримання незалежності, проявилася тенденція мігрування з пострадянських країн до більш розвинених країн Західної Європи. Україна теж не являється винятком у цьому плані. У результаті відкриття кордонів, першими Україну покинули етнічні менишини, які емігрували до своїх рідних країн. Значно зменшилася кількість росіян, євреїв, угорців та поляків у цей період. Після «революції гідності», анексії Криму та заворушень на сході України настала економічна криза, в результаті чого значно збільшився міграційний потік не тільки серед національних менишин, але й серед українців. Ключові слова: пасіки, бджільництво, економіка, Закарпаття.

Kárpátalja a legnyugatibbi megyéje Ukrajnának, perifériás jellemzőkkel. Elmaradott területnek számít az ország más megyéihez képest, illetve a szomszédos országokhoz viszonyítva is. Ennek ellenére mégis számos előnnyel rendelkezik, mivel tranzit utak haladnak keresztül a megyén, szomszédos országai az Európai Unió tagjai, ezenkívül számtalan természeti erőforrással rendelkezik, amelyek még ugyan nincsenek kihasználva, de sok potenciált rejtnek. Ettől függetlenül fontosabb, hogy Ukrajna népességszáma folyamatosan csökken – ez alól mindössze két megyéje kivétel.

Ezek egyike, ahol növekszik a népességszám, Kárpátalja. A növekedést a természetes szaporulat eredményezi, azonban a migrációs mérlege negatív, a lakosság külföldre való vándorlása jelentős. (Állami Statisztikai Hivatal 2015) A magyar nemzetiségű lakosság fogyatkozása is drasztikus.

Hivatalos népszámlálás az országban 2001-ben volt először és utoljára, azóta különböző okokra hivatkozva folyamatosan elmarad, így elsősorban a statisztikai hivatalok adatait lehet figyelembe venni. A jelenlegi álláspont

szerint 2020-ra tervezik a következő összkrajnai népszámlálást. (Állami Statisztikai Hivatal 2016)

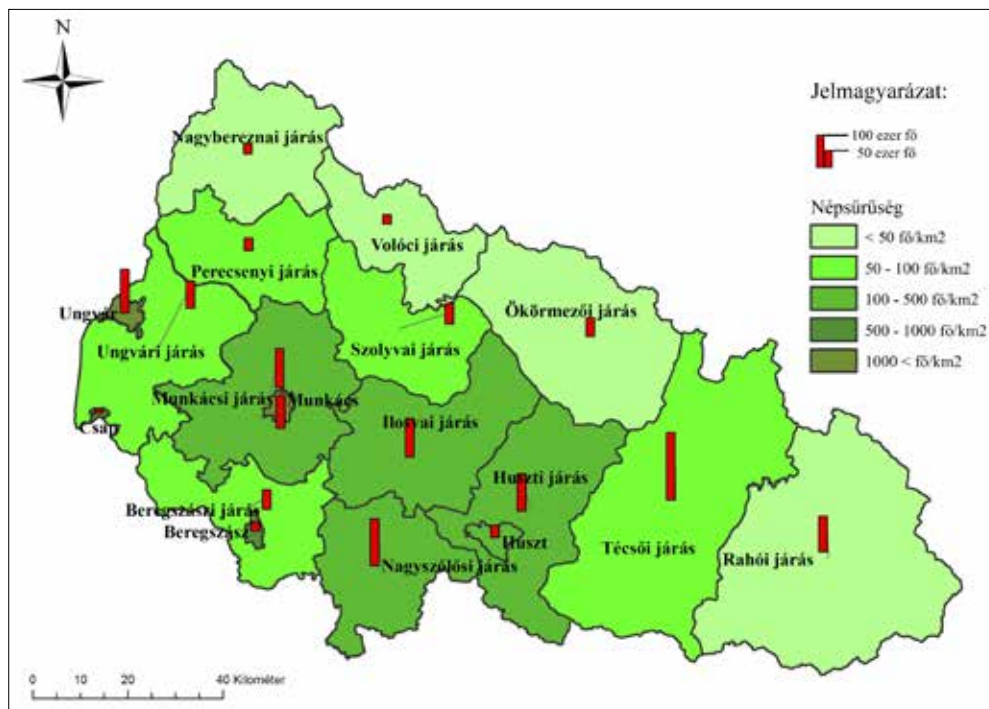
Kárpátalja lakossága a 2015. évi statisztikai adatok szerint 1, 256 ezer fő volt. A 2001. évi népszámlálás adatai szerint 1, 254 millió fő (Hajdú 2012) volt. Népsűrűsége körülbelül 98 fő/km². (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal 2015) A lakosság egyenlőtlenül oszlik el a megye közigazgatási egységei között. (Molnár 2009)

2015-ben a legnépesebb járás a Técsői. Népeesebbnek tekinthető még a Nagyszőlősi, Rahói, Munkácsi, Ilosvai, Huszti járások és Ungvár város. (1. ábra) A legkevesebben a hegyvidéki területeken, a Volóci, Nagybereznai és a Perecsenyi járásokban, illetve Beregszászban, Huszton és Csapon élnek. (Kárpátaljai Megyei Statisztikai Hivatal 2015)

A városok közül kiemelkedik Ungvár, amelynek lakossága meghaladja a százezer főt is, illetve Munkács, ahol több mint nyolcvanöt-ezren élnek. (Fodor 2014) Csap messze elmarad mögöttük a mindössze 8904 főjével.

A megyén belül a népsűrűség eloszlása szintén egyenlőtlen, a legnagyobb népsűrűségű közigazgatási egységek Munkács és Ungvár, ahol meghaladja a 2000 fő/km²-t. A járások közül a legmagasabb értékekkel a megye középső része, azaz a Nagyszőlősi, Ilosvai, Huszti és a Munkácsi járás rendelkezik. A falusi lakosság aránya 63,2%, a városi lakosságé 36,8%. (Braun–Csernicskó–Molnár 2010)

A nemek szerinti összetétel 2008-ban a következő volt: férfi 47,9%, nő 52,1%, vagyis 1000 férfira 1077 nő jut. (Molnár 2009) A nemzetiségek között lényeges eltérések vannak a nemek közötti arányban, a legtöbb

1. ábra. Kárpátalja népesszámának és népsűrűségének eloszlása a közigazgatási egységekben 2015-ben

(Forrás: Saját szerkesztés a Megyei Statisztikai Hivatal 2015. évi adatai alapján)

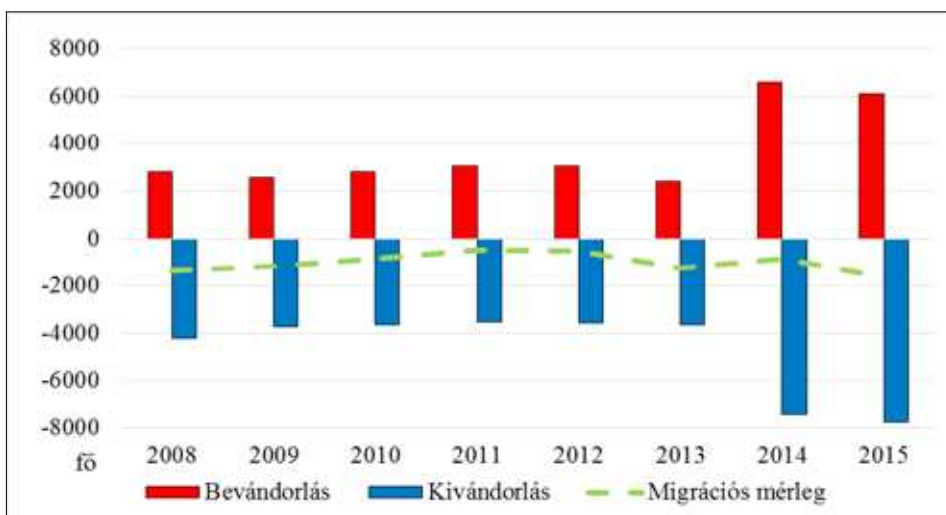
nemzetiségnél nőbblet figyelhető meg. Magyar népességnél 1000 férfi/1099 nő, ukránoknál 1000 férfi/1068 nő, cigányoknál 1000 férfi/1047 nő, románoknál 1000 férfi/1016 nő arány figyelhető meg. Férfitöbblet csak az egyes betelepült nemzeteknél fordul elő, mint az azerbajdzsánok, a grúzok és örmények körében. (Molnár 2009)

Kor szerinti összetétel: fiatalok 23,9%, munkaképes korú 58,5%, öreg 17,6%. Kárpátalja népességének egyik alapvető jellemzője az etnikai sokszínűség. Nemzetiségre vonatkozó hivatalos adat csak a 2001. évi népszámlálásból van, amely szerint az államalkotó nemzet után Kárpátalján a legnagyobb nemzetiséget a magyarok alkotják 12,1%-kal, őket követik a románok 2,6%, majd az oroszok 2,5%, cigányok 1,1%, és egyéb nemzetiségek 1,3%. (Molnár-Molnár D. 2005, Fodor 2014)

A megye népességszámának alakulását erősen befolyásolja a természetes szaporulat és a migrációs egyenleg is. Egy korábbi kutatás eredményéből tudjuk, hogy a természetes növekedés pozitív a megyében, amelynek következtében a lakosság annak ellenére is enyhén növekszik, hogy a migrációs mérlege negatív. Vidékünkön a vándorlási egyenleg a rendszerváltás óta veszteségesnek bizonyult. (Kiss 2012) Évente átlagosan 2,5 ezer fővel többen távoztak a megyéből, mint érkeztek. (Molnár D. 2009) Míg a múlt század kilencvenes éveiben leginkább a városi népesség érintette, mára azonban a falusi népesség mobilabb lett. (Molnár D. 2013)

A 2008–2015. évek migrációs adatait vizsgálva figyelemmel követhető a lakosság elvándorlása. A kivándorlás mértéke a korábbi években is jellemzően túllépte a bevándorlás arányát, a megye migrációs mérlege mindig negatív.

Mára, a fokozódó elvándorlás, a külföldön való tanulás és legfőképpen a külföldön való munkavállalás következtében a kivándorlási mutató elérte az utóbbi évek abszolút maximumát. Ez a kimagasló érték megmutatkozik a települések mindennapi életében, a családok felbomlott rendjében, a motiválatlan fiatalok viselkedésében.

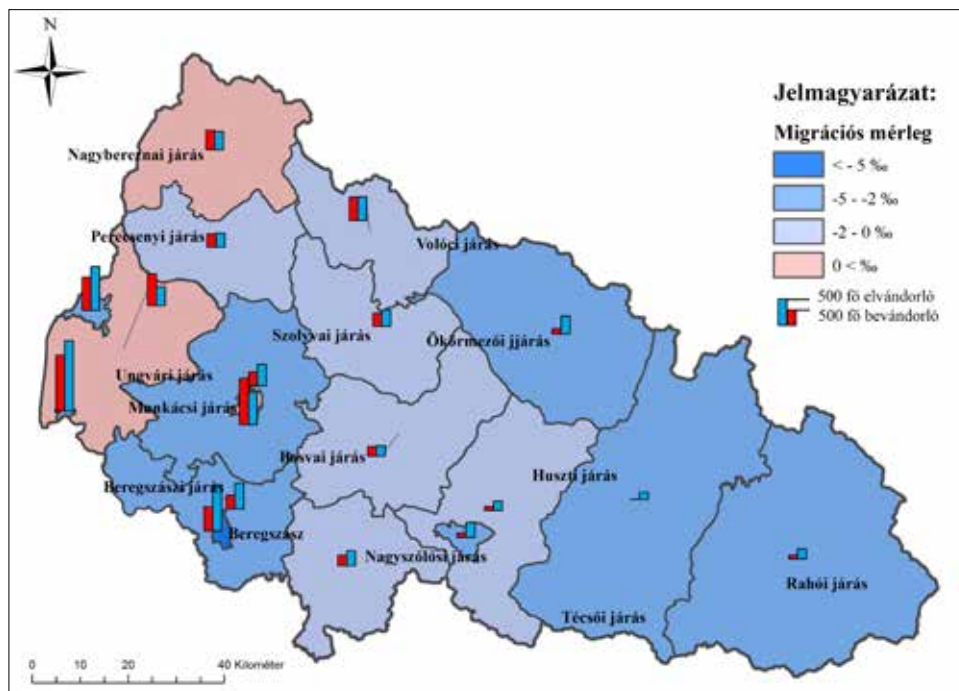
2. ábra. Migrációs értékek Kárpátalján 2008–2015-ös időszakban (%)

(Forrás: Saját szerkesztés a Megyei Statisztikai Hivatal 2008–2015. évek adatai alapján)

A külső migrációs értékeket figyelembe véve a kivándorlás mindig meghaladja a bevándorlás értékét. 2008-ban a bevándorlók száma 2814 fő volt, míg a kivándorlóké 4194, a migrációs mérleg értéke így -1380. Egészen 2011-ig csökken a mutató, amikor a migrációs mérleg értéke lecsökken 463-ra. Ugyan a ki- és bevándorlók száma nem csökkent, sőt növekedett, de az arányuk megközelítette egymást, így a különbözetük, azaz a migrációs mérleg értéke csökkent (2. ábra).

Ettől kezdve ismét elindul egy lassú emelkedés egészen 2013-ig. Itt már drasztikusabb értékek mutatkoztak. Okai, hogy megindult az elvándorlás a jobb pénzkeresési lehetőség érdekében, a külföldön való munkavállalás során, másrészt a katonaköteles férfiak is nagyszámban külföldre távoztak. 2417 bevándorlóra 3650 kivándorló jutott, így a migrációs mérleg bőven meghaladta a -1000-t. Az év októberében kezdődtek a kelet-ukrajnai zavargások, amelyek valószínűsíthetően szintén nagyban hozzájárultak a migráció megélénküléséhez. Ez a 2014-es év értékeiben meg is mutatkozik. A bevándorlók száma Kárpátalján elérte a 6592 főt, illetve a kivándorlás értéke 7441 fő volt. Magyarazata, hogy megnövekedett a katonai behívások száma, illetve ennek elkerülése érdekében sokan elhagyták az országot.

Érdekességként a 2015-ös év adatai alapján elkészítettük a migrációs arányokat bemutató kartogramot, a ki- és bevándorlás, illetve a migrációs mérleg vonatkozásában (3. ábra). A migrációs mérleg csak az Ungvári, Nagybereznai, és az Volóci járásokban, illetve Munkácson pozitív. Legkisebb az érték a Beregszászi és Ökörmezői járásokban, valamint Beregszász városban, ahol az elvándorlók és beérkezők száma közel egyforma.

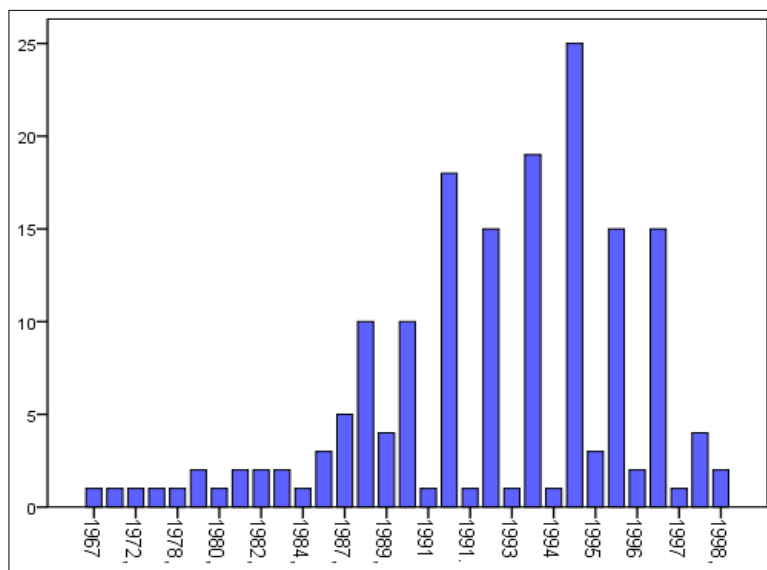
3. ábra. Ki- és bevándorlók száma és a migrációs mérleg értéke Kárpátalján 2015-ben

(Forrás: Saját szerkesztés a Megyei Statisztikai Hivatal 2015. év adatai alapján)

A megyére vonatkozóan az önkéntes, kényszerű migráció jellemző, amelynek kiváltója az ország szociális-gazdasági és politikai helyzete. Ezen belül olyan elkülöníthető célok vezérlik a migráns személyeket, mint a munkaerő-migráció, a tanulási célú vándorlás. A továbbiakban a kutatásból ki fog derülni, hogy milyen formái jellemzőek a gazdasági migrációnak (végleges kivándorlás, ideiglenes munkavállalás, esetleg ingázás) Kárpátaljára vonatkozásában.

Kárpátalja magyarlakta településeinek a lakosait migrációhoz fűződő viszonyáról kérdőív keretében vizsgáltuk. A kérdőíveket igyekeztünk reprezentatívan kitölttetni, a települések pedig, amelyeken történt lekérdezés, szinte teljes egészében lefedik Kárpátalja magyarlakta településeit. A szóba jöhető 124 magyarlakta település közül 102-nek a lakosaival vettük fel a kapcsolatot személyesen vagy elektronikus formában. Összesen 170 használható kérdőív eredményét dolgoztuk fel.

A megkérdezettek 54%-a nő, amelynek magyarázata valószínűsíthetően összefügg azzal, hogy nagyobb számban a férfiak mennek külföldre dolgozni, így őket nehezebb volt elérni. Alapvetően a munkaképes korosztályt céloztuk meg, a születési évek meg is mutatják a legaktívabb korcsoportot, a huszonéveseket, akik már megszerezték az érettségijüket és sikerült munkát vállalniuk, esetleg szakiskolai vagy felsőoktatási tanulmányaikat megkezdeni. Eléggé gyakori, hogy ezek a fiatalok külföldön látják jövőt, mind tanulás, mind pedig munka szempontjából.

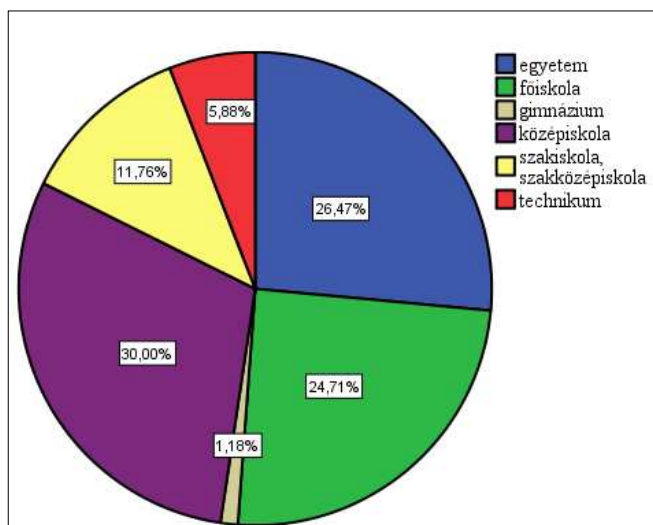

4. ábra. A megkérdezett kárpátaljai lakosok korosztályi megoszlása

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján, 2016)

A válaszadók iskolai végzettsége is takar némi általánosságot. Biztosan nem véletlen, hogy az érettségi megszerzésével a fiatalok gyorsan akarnak minél többet keresni, így amint tehetik, mennek is külföldre dolgozni. Ellenben azok, akik továbbtanulnak, a későbbiekben is konkrét és biztosabb jövőt képzelhetnek el maguknak, életcél és karriert célozva meg (5. ábra).

5. ábra. A megkérdezett kárpátaljai lakosok legmagasabb iskolai végzettségi megoszlása

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján, 2016)

Az eredményeket összegezve a válaszadók túlnyomó része vagy éppen tanul valamilyen felsőoktatási intézményben, vagy már befejezte. Jelentős azok száma is, akik szakiskolát vagy technikumot végeztek, de náluk többen vannak, akiknek mindössze középiskolai végzettségük van. A megkérdezett nők legmagasabb iskolai végzettsége főiskola vagy egyetem, míg a férfiak esetében a középiskola.

A megkérdezettek 44,7%-a úgy gondolja, hogy elég jól beszéli az ukrán nyelvet. A második legnagyobb csoport, akik úgy vélik, épp hogy csak megértetik magukat. Jellemző rájuk, hogy az alföldi területek falvaiban élnek, ahol nem használják napi szinten az államnyelvet (6. ábra). Számukra nehezebb a nyelv elsajátítása, túlnyomóan magyar nyelvű iskolát végeznek és tanulmányaikat is sok esetben Magyarországon folytatják. Amennyiben nyelvet tanulnak, úgy valamilyen idegen világnyelvet részesesítenek előbbre, hiszen, ha kivándorolnak Kárpátaljáról, akkor azzal tudnak érvényesülni.

A válaszadók 46%-a családi állapotának az egyedülálló státuszt jelölte meg, ami szintén

csak arra utal, hogy akik külföldre mennek, azok főként addig igyekeznek dolgozni, amíg nem köti itthon senki és semmi. Természetesen, azok száma is jelentős, akik párkapcsolatban élnek. Jellemző is, hogy fiatal párok együtt vállalnak munkát külföldön, megalapozva egy kicsit a jövőjüket családtervezés előtt.

A válaszadók 89%-ának nincsen gyermeke. Sajnos ez egyrészt pozitívum, hiszen ez azt jelenti, hogy a lehetséges vagy meglévő munkavállalás mellett nem kell a gyerekeiknek szüleiktől távol lenni. Másrészt azonban kedvezőtlen is, hiszen ez a kárpátaljai magyarság

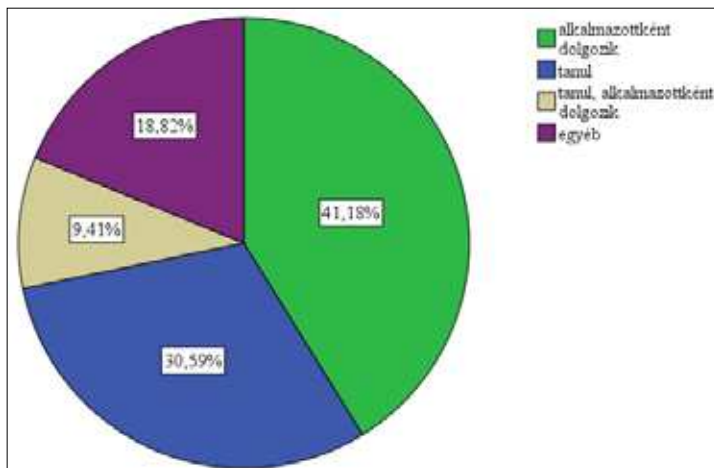
fogyatkozását eredményezi, főként hosszú távon befolyásolva a népességnövekedést. (Karácsonyi–Kincses 2010)

Azok, akik megjelölték, hogy gyerekük van, úgy gondolják, hogy külföldön tudnak egy biztosabb jövőt adni a gyereküknek, akár az anyaországban, akár más országban. Sajnos, ez a fajta gondolkodás fogja azt eredményezni, hogy megcsappan a magyarság aránya vidékünkön.

A foglalkoztatottság szerinti érdekesség, hogy a válaszadók jelentősebb része legalább két-három jelenlegi, állandó vagy ideiglenes elfoglaltságot jelölt meg, hiszen „ma az él, aki több lábon él”. A legnagyobb csoportot 41%-kal azok alkotják, akik alkalmazottként dolgoznak, bár ebben nincs benne azok száma, akik tanulás mellett dolgoznak alkalmazottként. Jelentős, 31% a tanulók száma, de abban sincs benne azok száma, akik tanulnak és mellette vagy alkalmi munkát végeznek, vagy alkalmazottként dolgoznak. Az egyéb kategóriába kerültek mindazok a foglalkoztatottak, akik feketemunkából élnek, alkalmi munkákat végeznek tanulóként, vagy saját

vállalkozásban dolgoznak és mellette alkalmi munkákat is vállalnak. A válaszadók között alig található olyan, aki szakmájában dolgozik (6. ábra).

A válaszadók 92%-a vallotta magát magyar nemzetiségűnek.

6. ábra. A megkérdezett kárpátaljai lakosok foglalkoztatottsági megoszlása

(Forrás: Saját szerkesztés a kérdőív eredményei alapján, 2016)

A válaszadók nagyobbik részének van közeli rokona, ismerőse, barátja, aki külföldön él ideiglenesen, vagy már több éve. Ezek az elköltözöttek pedig nagyon ritkán látogatnak haza, hiszen már a távolban alakítják az életüket, letelepedtek, munkát vállaltak, családot alapítottak. Néhányukat már elsőgenerációs letelepedetteknek mondhatjuk, akiknek, ha nem Magyarországot választották célországának, nagyon gyorsan megkophat a magyarságuk. Ám érdekesség, hogy válaszok alapján, az elköltözöttek 30%-a több mint 10 éve ment el. Jelentős az aránya azoknak is, akik 1–3 éve élnek külföldön, bő 19% választotta ezt az opciót.

Az elvándorolt családtagok, rokonok, ismerősök életkörülményeire kitérő kérdés megosztotta a válaszadókat. A lekérdezettek 45%-a, főleg a nők, vélik úgy, hogy sokkal jobbak lettek az életkörülményeik az áttelepült roko-

naiknak. 28% azonban úgy tűnik, mélyebben beegondolt a válaszába, főleg férfiak, hiszen ők úgy gondolják, csak részben lett jobb az elköltözöttek életkörülménye.

A válaszadók 54%-a foglalkozott már azzal a gondolattal, hogy vállaljon-e munkát külföldön. 32% pedig úgy gondolja, ha adódna lehetősége, elhagyná szülőföldjét, hogy külföldön vállaljon munkát. Mindössze 11% válaszolta, hogy egyáltalán nem gondolkodik azon, hogy külföldön vállaljon munkát.

A válaszadók azon része, aki vállalna vagy már vállalt munkát külföldön, egyértelműen Magyarországból bizik a legjobban. A repertoár, amelyet a megkérdezettek felállítottak, valóban széles körű, a megjelölt országok Máltától Skandináviáig, Új-Zélandtól

Jamaicáig terjed.

Magyarország után a legtöbben Németországot, Angliát, Kanadát, az USA-t és Svájcot választották. Azonban szinte mindenki több országot nevezett meg, igazán sokatmondó az egyik válasz, mely szerint „Élni Németország, nyugdíjat kapni Magyarországon” a jó (13. ábra).

Az okot, amely miatt elhagynák a válaszadók a szülőföldjüket, sokféleképpen lehetne megfogalmazni. Született ugyan egyöntetű eredmény, hiszen 69%-a az embereknek azt mondta, hogy a jobb megélhetés miatt hagyná el a szülőföldjét. Ez hatalmas szám, még akkor is, ha elég erős motivációt adnak az anyagiak, azonban nagyon sokan hozzátettek a lehetséges válaszokhoz „egyéb” tényezőket is. Többen is úgy gondolták, hogy a megadott három válaszlehetőség egyszerre fennálló ok, de a

tanulási lehetőségek sem elhanyagolhatóak. Előkerült olyan válasz is, mint hogy „*az ország (Ukrajna) degradálódik*”, vagy, hogy „*a kulturális többlet, az állampolgárok megbecsülése, a magasabb életszínvonal, az érdeklődési körömnél megfelelő emberek miatt hagynám el szülőföldemet*”.

Ennek ellenére vannak olyanok, akik nem szeretnék elhagyni szülőföldjüket, vagy legalábbis nem véglegesen. A megkérdezettek közül 51% elárulta, hogy miért nem szeretne külföldre menni, vagy mért nem szeretne végleg ott maradni. 23% úgy gondolja, hogy ő itthon is jól érzi magát, és itthon is tud érvényesülni. 10%-ukat az tartja vissza, hogy itthon van lakhelye, ott pedig nem lenne, valakit pedig az áttelepüléssel járó költségek riasztanak el.

Akik az „egyéb” opciót választották, azok leírták véleményüket, köztük olyan is, aki jelenleg külföldön dolgozik, de mindenképpen haza szeretne jönni, „*...mert Kárpátalján szeretnék családot alapítani*”. Az itthon lévő család, barátok hiánya, a saját vállalkozásba, gazdaságba fektetett pénz, energia és munka, a gyönyörű kárpátaljai táj, a megszokott környezet, mind a visszatartó tényezők között megemlíthetők. Aki pedig már idegen országban van, úgy gondolja, hogy „*Jól érzem magam otthon, ha úgy adódik, szeretnék hazamenni*”.

A válaszadók 52%-a, ha adódna megfelelő munkalehetőség, akkor vállalna, 40% jelenleg is külföldön dolgozik, és mindössze 5% nem vállalna munkát külföldön.

Akik vállalnának munkát, azoknál megkérdeztük, hogy mit vállalnának, vagy mit dolgoznak jelenleg. A válaszadók 33%-a csak szakmájában vállalna munkát, 27%-a pedig bármit elvállalna. Ez összefüggést mutat a fokozatokkal, hiszen, akinek nincs szakmája, az nem fog szakmájában elhelyezkedni,

maximum olyannal foglalkozhat, amit szeret vagy megszeret. Akiknek valóban a munka a fontos és a pénzkeresés, az vagy szakmájában, vagy gyári munkásként, de dolgozik, nem vár semmire.

A válaszadók között előfordul, akinek az elvárása nem magas, „csak azt szeretné csinálni, amit szeret”, vagy „ha jól megfizetik, és jók a munkakörülmények, akkor bármit” elvállal. A nemek közötti elvárások azonban eltérnek, a nők túlnyomóan csak szakmájukban szeretnének elhelyezkedni (34 fő), illetve egy részük (26 fő) bármit elvállalna, és kevesebben szakmájukban vagy gyári munkásként (16 fő) is dolgoznának. Ezzel szemben a férfiak nem teszik olyan magasra az mércéjüket, hiszen náluk a csak szakmájában dolgozó (22 fő), bármit elvállaló (20 fő) és a szakmájában és gyári munkásként is dolgozó (19 fő) a megosztó. Érdekesek még a különböző végzettséggel rendelkezők igényei, amely szerint legnagyobb elvárásuk a középiskolát elvégzetteknek van. Ők elsősorban „csak szakmájukban” helyezkednének el, ami meglepő, mivel nem igazán lehet szakmájuk. Ez talán azzal magyarázható, hogy korábbi vagy meglévő munkahelyen elsajátítottak valamilyen munkát, amelyet valamelyest meg is szerettek, így külföldön is szívesen dolgoznának ilyen munkakörben, például: kőműves, virágkötő, bolti eladó, kozmetikus, fodrász stb. Az egyetemi diplomával rendelkezők szintén főként szakmájukban helyezkednének el, de nem annyira túlnyomóan, egy részük bármit elvállalna. A főiskolát befejezetteknel pedig megegyezik a számuk azoknak, akik szakmájukban szeretnének elhelyezkedni, és akik bármit elvállalnának.

Megkérdeztük, hogy milyen időtartamra vállalnának vagy vállalnak munkát. A válaszadók 44%-a tartósan, 26%-uk pedig ideiglenesen külföldi munkavállaló. Azonban a megkérdezettek 15%-a válaszolta azt, hogy véglegesen vállalna vagy vállalt munkát. A

munkavállalók vagy vállalni készülő 31%-a barátokon és rokonokon keresztül értesülnek a lehetőségekről. Az ideiglenes vagy tartós munkavállalók 2-3 havonta igyekeznek haza jönni, legalább a nagyobb ünnepeket együtt tölteni a családjukkal. A tanulók főként szünidőben jönnek haza, míg, akik véglegesen elmentek, évente 1-2 alkalommal látogatnak haza szülőföldjükre.

Azokat, akik terveznek külföldre menni, vagy már ott dolgoznak, vagy dolgoztak, megkérdeztük, hogy volt-e korábban itthon állandó munkahelyük. A megkérdezettek 21%-ának volt állandó munkahelye, de nem szakmájában, és csak 11%-uknak volt szakmájában állandó munkahelye.

A következő kérdésnél a válaszadók rangsorolták, hogy melyek a legbefolyásolóbb tényezők az elvándorlás rovására. A legfontosabb motíváló tényező a „jobb kereseti lehetőség”, amely a válaszadók 61%-ánál mérvadó, illetve a „jobb munkakörülmények” megléte sem elhanyagolható 32%-nál. A harmadik tényezőnek a nyelvtanulás lehetőségét nevezték meg, elsősorban a tanulók. A katonai behívások megléte, a külföldön élő rokonok, valamint az egyéb tényezők is előkerültek, azonban annak súlya eltöri a többi mellett.

Megkérdeztük továbbá azt is egy nyílt kérdés keretében, hogy hogyan váltak be a külföldi munkához fűzött reményeik azoknak, akik már megismerkedtek a kinti léttel. Néhány válasz fölöttébb sokatmondó lett:

- „A nyelvtudás alapkövetelmény, ez természetes. Amikor valaki beszél egy ország nyelvén, tisztelik érte. A munka fogalma más külföldön, ott, ha napi 8 órát dolgozom, akkor az valóban annyi, de nem a munka a legfontosabb, nyugodtabban élünk, nem nézzük az árakat, a munka mellett pihenünk, kikapcsolódunk, hétvégenként étterembe járunk. Ukrajnában csak vegetálnak

az emberek. Mi élünk! És miből? Egy minimálbéres McDonalds-állásból.”

- „Jelenleg egyetemre járok, de mellette dolgozok is. Nem mondanám, hogy egy leányálom. Dolgozni itt sem könnyű, a fizetések sem olyan kimagaslóak az árakhoz képest, az adózásról nem is beszélve. A két hatalmas előny, hogy nincs olyan mértékű feketézés, mint otthon, jók a munkakörülmények, illetve az, hogy sok munkalehetőség van, értem ezalatt a diákok foglalkoztatását is.”

Arra a kérdésre, hogy miért nem vállalna külföldön munkát, nyitott kérdéssel szintén nagyon mélyreható és szívmengető válaszokat kaptunk:

- „A kárpátaljai közösség javát akarom szolgálni, ezért nem vállalnék külföldön munkát.”
- „Amíg itthon fenn tudjuk tartani magunkat, addig nem megyünk el máshová munkát keresni. Ha ez a helyzet változna, akkor természetesen felmerülhet az a lehetőség is, hogy külföldön próbálunk majd munkát találni.”
- „Azért nem, mert megértettem, hogy nekem itthon van küldetésem, itthon szükség van rám. Rájöttem, hogy nincs értelme kimenni és ott elérni a céljaimat, ha otthon is meg tudom tenni, ahol körbevesznek barátok, ismerős arcok, és nem utolsósorban a család. Kint senki vagyok.”

Továbbiakban rákérdeztünk arra is, hogy a válaszadók véleménye szerint a kettős állampolgárság bevezetése elősegítette-e a határon túli magyarok szülőföldön maradását. A megkérdezettek 49% szerint elősegítette a szülőföldön maradást, míg 45% szerint nem befolyásolta, sőt inkább elősegítette az elvándorlást. Néhány válaszadó véleménye:

- „Ennek az érdemnek két oldala van. Ha azt vesszük, hogy a kettős állampolgárságnak köszönhetően sokak nagyobb keresethez jutottak, ami most létfontosságú itthon a megélés szempontjából, akkor igen, elősegítette. Másrészről sokan megkapva az állampolgárságot, kiköltöztek az anyaországba, esetleg tovább, „új életet” kezdeni.”
- „Az emberek inkább sajátos célok miatt vesznek fel kettős állampolgárságot, mint a szülőföld miatt.”

Végezetül pedig megkérdeztük, hogy ha meglehetnének a válaszadók, hol élnének a legszívesebben. A válaszadók 43%-a a saját településén élne, 37%-a Magyarországon, majd 28% pedig Magyarországon kívüli külföldet választaná letelepedés céljából.

Összességében tehát elmondható, hogy a megyében, főként a kárpátaljai magyarság

körében az önkéntes migráció bontakozik ki, amelynek kiváltója az ország hanyatló társadalmi-gazdasági helyzete, illetve az instabil politikai állapota. Ezen belül olyan motiváló indokok irányítják az elvándorló személyeket, mint a munkaerő-migráció, a tanulási célú vándorlás, de néhányuknál az áttelepülés is fennálló lehetőség. Egyértelműen gazdasági migrációról beszélhetünk, amelynek különböző formái valósulnak meg. Legyen szó végleges kivándorlásról, áttelepülésről, vagy ideiglenes munkavállalásról, esetleg ingázásról, Kárpátalja magyarságára nézve szomorú következményeket hoz. Kárpátalja településeit, közösségeit nézve pedig hasonló helyzetek uralkodnak, apróbb különbségekkel, mégis ugyanoda – külföldre – irányítja a munkát vállalni akarókat. Valamennyinket érint ez a demográfiai probléma, egyelőre azonban nem sok kilátásban lévő javulás látszik a helyi státuszban.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- UKRAJNA ÁLLAMI STATISZTIKAI HIVATAL (ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКА УКРАЇНИ): A népesség migrációs mozgása 2015 (Міграційний рух населення у 2015 році). <http://www.ukrstat.gov.ua/>;
- UKRAJNA ÁLLAMI STATISZTIKAI HIVATAL (ДЕРЖАВНА СЛУЖБА СТАТИСТИКА УКРАЇНИ): Összukrajnai népszámlálás (Всеукраїнський перепис населення), 2016. <http://www.ukrcensus.gov.ua/>;
- BRAUN LÁSZLÓ–CSERNICKSKÓ ISTVÁN–MOLNÁR JÓZSEF (2010): Magyar anyanyelvű cigányok/romák Kárpátalján. Ungvár, PoliPrint Kft.
- FODOR GYULA (2014): A kárpátaljai magyarság gazdaságfejlesztési stratégiai terve. Egán Ede-Terv; http://kmksz.com.ua/regi/images/Egan_Ede-terv.pdf
- HAJDÚ ZOLTÁN (2012): A Kárpát-medence földrajza. In Dövényi Zoltán (szerk.), Budapest, Akadémiai Kiadó.
- KÁRPÁTALJA MEGYEI STATISZTIKAI HIVATAL 2008–2015 (Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Закарпатській області). Чисельність населення по містах та районах. Kárpátalja 2008.
- KÁRPÁTALJA MEGYEI STATISZTIKAI HIVATAL 2008–2015 (Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Закарпатській області), Природний рух населення по містах та районах. Kárpátalja 2009.
- KÁRPÁTALJA MEGYEI STATISZTIKAI HIVATAL 2008–2015 (Державна служба статистики України, Головне управління статистики у Закарпатській області), Міграційний рух населення у межах регіону по містах та районах. Kárpátalja 2010.
- KISS TAMÁS (2012): Demográfiai körkép. A kisebbségi magyar közösségek demográfiai helyzete a Kárpát-medencében.
- MOLNÁR D. ISTVÁN (2009): Kárpát-medence régiói, Kárpátalja. In Baranyi Béla (szerk.), Pécs – Budapest, Dialóg Campus.

- MOLNÁR D. ISTVÁN (2013): A hatalomváltások hatása Kárpátalja népességszámának alakulására 1869-től napjainkig. Debrecen, Debreceni Egyetem Természettudományi Doktori Tanács Földtudományok Doktora Iskola.
- MOLNÁR JÓZSEF–MOLNÁR D. ISTVÁN (2005): Kárpátalja népessége és magyarsága a népszámlálási és népmozgalmi adatok tükrében. Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség, Tankönyv- és Taneszköztanácsa, Beregszász.
- MOLNÁR JÓZSEF (2009): Kárpát-medence régiói, Kárpátalja. In Baranyi Béla (szerk.), Pécs–Budapest, Dialóg Campus.
- ÖSSZUKRAJNAI NÉPSZÁMLÁLÁSI ADATOK (2001): Перепис населения. http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/Database/Census/databasetree_uk.asp
- ФЕДОРЕНКО В.Л.: Конституціоналізм та захист прав людини в Україні: від революції гідності – до сьогодення, 2015. http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/27901/1/008_020_028.pdf;

Наукове видання

L I M E S

Науковий вісник Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
2016
Том ІІІ

Угорською, українською та англійською мовами

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

КОРЕКТУРА: *Г. Варцаба*

ВЕРСТКА: *В. Товтін*

ОБКЛАДИНКА: *K&P*

Видавництво: **ТОВ «РІК-У»**, 88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 15.12.2016 р. Формат 60x84/8.
Папір офсет. Гарнітура: Times. Умовн друк. арк. 18,6. Тираж 250 прим.

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua